

ALEX THURNEYSSSEN

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝ. ΜΟΥΣΙΚΗ

Μολονότι πολλοί αιώνες χωρίζουν τον κόσμο της Αρχαιότητας από τον κόσμο της σημερινής Δύσεως, έχει γενικά επικρατήσει η συνήθεια να αρχίζουμε την ιστορία της ευρωπαϊκής μουσικής με μία εμπεριστατωμένη εξέταση της αρχαίας Έλληνικής μουσικής δημιουργίας. Αυτό βέβαια γίνεται περισσότερο από μία εύλαβη υποχρέωση προς τον αρχαίο Έλληνικό πολιτισμό, παρά από την πεποίθηση, πως υπάρχουν αισθητές άμεσες επιδράσεις της μουσικής του επάνω στη σύγχρονη Ευρωπαϊκή. 'Αναντίρρητο μ' όλα ταύτα είναι, ότι εδέχθηκε τέτοιες επιδράσεις στο σχηματισμό και τη διαμόρφωσή της, και μάλιστα ισχυρότατες, ή θρησκευτική πρό παντός μουσική των πρώτων χριστιανικών χρόνων. Σε τι όμως ακριβώς συνίστανται και πόσο βαθειά είναι ή σημασία τους μας είναι

«ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ»

άγνωστο, κι' αυτό γιατί δεν είμαστε σε θέση να σχηματίσουμε παρά μία άμυδράτατη και άτελέστατη ιδέα για την αρχαία ελληνική μουσική εν τῷ συνόλω της. Βέβαια δεν θα ήταν σωστό να ισχυρισθούμε, πως δεν ξέρουμε απολύτως τίποτα γι' αυτήν. 'Αντίθετα μάλιστα μας είναι πάρα πολλά πράγματα γνωστά. Ξέρουμε π. χ. πως η μουσική για τους Έλληνες της αρχαιότητας έπαιξε ένα ρόλο που δεν έπαιξεν έκτοτε σχεδόν σε καμιά άλλη περίοδο της ιστορίας της ανθρωπότητας. Πώς είχε εισδύσει σε κάθε έκδηλωσι της ιδιωτικής και της δημόσιας ζωής. Πώς ζητήματα μουσικής φύσεως εξετάζοντο από αυτούς με πολύ περισσότερο ζήλο και σοβαρότητα από όλα τα ζητήματα, που αφορούσαν τις εικαστικές τους τέχνες, και μιά καινούρια μουσική τεχνοτροπία ήταν στα μάτια τους ένα γεγονός, πολύ

σημαντικότερο από όποιονδήποτε νέο αρχιτεκτονικό ρυθμό. Ξερούμε επίσης πώς ή σημασία της μουσικής ήταν ένα θέμα για εδύρατες φιλοσοφικές έρευνες και συζητήσεις, και πώς είχε σχηματισθεί μία άγκυρής φιλοσοφία από αισθητικές και θεωρητικές μελέτες και διατριβές ή αυτήν, που οι ιδέες τους διατηρούσαν το κύρος τους ακόμη και σε προχωρημένη χριστιανική εποχή. Ξερούμε ακόμη, πώς στο διάστημα της εξελίξεως της είχαν ύποστη κατά περιόδους μεγάλες μεταβολές που πάντων από επιδράσεις άσιατικών στοιχείων, που εισέβησαν από ελληνικό πολιτισμό. Οι άσιατικές αυτές επιδράσεις προκάλεσαν, όπως φαίνεται, μία τόνωση της οργανικής μουσικής, μίαν αζήποι της σημασίας της βελιτεχνίας, και, γενικά, έναν τονισμό του κοσμικού άκτιρου στον θρησκευτικό χαρακτήρα, που κατείχε έως τότε τη σημαντικότερη θέση. Πώς ή μεταστροφή αυτή της μουσικής προς το κοσμικότερο θεωρήθηκε κάτι σαν μία τάση προς έκδηλωση και μαλθακότητα και προκάλεσε ίσχυρες αντιδράσεις, που την άπηχίσι τους διακρίνωμε άρκετά έντονη σε πολλούς πλατωνικούς διαλόγους.

Μ' όλες όμως τις πολλαπλές και εζείρες αναντίρρητα πληροφορίες μας για διάφορες λεπτομέρειές της σήμερα δεν μπορούμε πιά να σχηματίσουμε μία ιδέα σαφή για τον ήχητικό χαρακτήρα της μουσικής αυτής. Κατέχουμε βέβαια μερικά άποσπάσματα μουσικών έργων άρχαίας προελεύσεως, και με εδνότητα επίμελεια έβγινε προσπάθεια να άναγνωσθούν, και να μεταφερθούν στη σύγχρονη μουσική γραφή. 'Ως τόσο και άν ακόμη δεν δεχόμαστε το γεγονός, πώς ή άπειχία του έγγειρημάτος αυτού έξακολουθεί να είναι συζητήσιμη, οι μεταγραφές αυτές παραμένουν ήχητικά έφειμα για μός, άντικείμενα για μουσεία, από ένα δυστυχώς αινιγματικό και άξεδιάλυτο παρελθόν. Γιατί δεν πρέπει να ληρονομούμε, πώς οι άρχαίοι 'Έλληνες με τον όρο μουσική έννοουσαν κάτι έντελώς διαφορετικό από αυτό που έννοουσι σήμερα. 'Αναμφίβολα θα τόσο ήταν δυνατό να δημιουργήσουν μίαν άνεδάρτη από τις άλλες τέχνες μουσική, όπως είνε ή σημερινή μας άπόλυτη, άφοο μάλιστα και οι πολύφωνες ακόμη συγχωριές ήταν και ο' αυτούς γνωστές όπως και σε μός. 'Η άντιληψίς τους όμως ή αυτήν και ο τρόπος με τον όποιον την ήσάδωντο, τους έμπόδιε να της δώσουν μία τέτοια καλλιτεχνική μορφή. 'Η μουσική είχε ή αυτούς σημασία μονάχα ως τέχνη σύνθετη, ίβιασταί να συνδυασμοί με την ποίηση, δηλαδή με τη γλώσσα. Και άκριβώς ο'αυτή τη λεπτομέρεια βρίσκεται για μός ή άνυπερήλητη δυσκολία ν' άποκτηήσουμε μία σαφή της ιδέα, να δημιουργήσουμε, θέλω να πώ μία ζωντανή εικόνα της άρχαίας 'Ελληνικής μουσικής.

Μπορούμε βέβαια να σπουδάσουμε μία άρχαία γλώσσα, να άβούμε τη γραμματική της και, από διανοητικής άπόφως, κατά προέγγινι τουλάχιστον να ουλλάβουμε τις ιδέες, που έγράφηκαν ο' αυτήν. 'Ως τόσο ή πνοή, ο έσωτερικός της παλμός, το άκαθόριστο αίσθημα του ρυθμού της στον τόνο της, με λίγα λόγια το ψυχικό, το ήχητικό της μέτρο άναγκαστικά θα μός μείνι κλειστό και άγνωστο. Είναι κτήμα άποκλειστικό του άρχαίου άνθρώπου και έτάφηκε μαζί του. Γιατί άπου, όπως στην περίπτωση μας ή μουσική είνε τόσο άρρηκτα συνδεδεμένη με τη γλώσσα, και παίρνει από το δικό της ρυθμό τη μορφή της άοκληρωμένη, δίνουν στη μουσική τον ίβιαστη της χαρακτήρα οι ήχητικές ιδιότητες της γλώσσα.

Όπως στην άκμή της 'Ελληνικής 'Αρχαιότητας κάθε τι όποκειμένο ύπογαρούσε στις ύπερπροσωπικές άντιλήψεις της θρησκείας και του κράτους και όλη ή ζωή έστρέφετο κυρίως γύρω από το γενικό κέντρο, την 'όλιον το κράτος της πόλεως την 'Πολιτείαν, έτσι και ή μουσική άποτέλλουσε ένα στοιχείο της γενικής μορφώσεως και έβιαται της κρατικής ζωής και της θρησκείας. 'Οτι λοιπόν κατέμυε σαν ιστορικά δεδομένα, για να καταστήσουμε βολα αυτάγγυρα είνε λιγότερο και από την εικόνα μιας οκιάς, Ξερούμε, που ύπηρχε ολόκληρη σειρά από κλίμακες διαφόρων ειδών, που ή καθεμία τους είχε τον έξωρισμό της χαρακτήρα, τον όποιον ονόμαζαν ήθος. Ξερούμε πώς ή καταταξι των ήθώνων στις κλίμακες αυτές δεν άρχιζε όπως στις βίκες μας από κάτω προς τα έπάνω παρά από τα έπάνω προς τα κάτω. Ξερούμε πώς δεν ύπηρχε μία άρμονικά πολυφωνική μουσική. 'Εφαλλαν σε μία μόνο φωνή ή και στην όδότη της και καθ' όλα τα φαινόμενα έστούλιναν τις παράλληλα εξελισσόμενες φωνές με μελισηματικές διακοσμώσεις ένδρανης, ή φωνητικές και αυτές. Ξερούμε πώς οι 'Αρχαίοι 'Έλληνες δεν είχαν ένα ρυθμό συμμετρικά χωρισμένο όπως γίνετα στη σύγχρονη μας βυτική Ευρωπαϊκή μουσική, παρά ή μελωδία τους άκολουθούσε τους μετρικούς κανόνες της γλώσσας, που ή μουσικότητά της ήταν αναντίρρητα ένδρανης για το σκοπό αυτό. Ξερούμε άρκετές άκόμα ένδιαφέρουσες λεπτομέρειες, έκτός απ' αυτές που άπαριθμήσαμε, άγνωστές όμως δυστυχώς το κυριότερο, το μόνο, που θα μπορούσε να μός διαφωτίη για το χαρακτήρα της μουσικής αυτής: Πώς δηλαδή ήχοουσε.

Για μός ή 'Ελληνική μουσική της άρχαιότητας παραμένει ένας ώραιος θρύλος από έναν κομπο που έδωσε. Οι βαθύτερες άπηχίσεις της στις μεταγενέστερες της γενείες συνίστανται λιγότερο στην παροχή πρακτικών γι' αυτές ύποδειγμάτων και πολύ περισσότερο στον αλώνα άναενομοιο πόθο ν' άνασχηματίησουν κάτι, που πιθανότητα δεν ύπηρχε ποτέ με τον τρόπο που το φαντάζονται. Και άκριβώς επειδή ή άρχαία μουσική παραμένει ή μεγάλη 'Αγνωστή, άποσφύλιη πάντα την άνθρώπινη φαντασία ή της δίνει έπαυελημμένα νέες άφορμές για καινούριες ύποθέσεις. Πραγματικά, από την εποχή της 'Αναγεννήσεως και τη Φλωρεντινή όπερα, τη γαλλική τραγωδία κατόπιν και την άναμόρφωσι της όπερας από τον Γλωκό, έως την 'δρασίσι εκ της μουσικής του Βάγγερ, το άρχαίο 'Ελληνικό όδραμα που πάντων και ο ίδιόρρυθμος συνδεδεμός του με τη μουσική έδωσε πλήθος ιδεών για τέτοιο είδος φανταστικές άναβιώσεις. 'Από την άλλη μεριά οι άρχαίοι θεωρητικοί της μουσικής έξήχησαν στις άρχές του μεσαίου αιώνα βαθύτατη έπιρροή. Μπορούμε να δεχόμαστε φυσικά πώς και στις δύο αυτές περιπτώσεις, από άπόφως καθαρώς έπιστοιμονικής πιθανότητας θα συνέβησαν πολλές παρερμηνείες, που όφιλονται στον πόθο και την προσπάθεια της άναβιώσεως της μουσικής αυτής. 'Ως τόσο οι παρερμηνείες αυτές οι παρερήγησις, τα έσφαλμένα πορίσματα, συγχωριήσθι καν με τόσα σημαντικότητας και πολύτιμα δημιουργικά άποτέλεσματα, που άσφαλώς δεν είναι άδικο να δεχόμαστε—μ' όλα τα σεβασμό μας προς την άκριβόλη ιστορική έρευνα—πώς άκριβώς, ύπτον γωστήκω αυτόν θρύλο, που ο χιλιετήριες έξέφωσαν γύρω από το πρόβλημα της άρχαίας μουσικής βρίσκεται ή μεγάλη της ιστορική σημασία. Το ότι είχε τη δύναμη να γεννήση έναν τέτοιο ήθος, που έτι αιώνας τώρα άποδεδυκνύεται τόσοσ άνάστατα δημιουργώσις, αυτό πρόπάντων έξεταζόμενο βέβαια από τη δική μας όποψι, πρέπει να εκτιμηθι σαν ένα έργο άποκλειστικώς δικό της και αναντίρρητα έξαιρετικώς σημασίας και σπουδαίοτης.

Παραράματα.—Στό 0π' άριθ. 49 φύλλο της 'Μουσικής Κινήσεως και στό άδρνο του κ. ALEX THURNENYSSON 'ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ ΗΧΩΝ, να διορθωθούν τα έξης παραράματα: α) Σελίς 11 στίχος 26 (ή στήλη) άντι' φωνητικών χρωμάτων, β) Σελίς 11 στίχος 3 (2α στήλη) άντι' φασματικών χρωμάτων, γ) Σελίς 12, στίχος 13 (ή στήλη) άντι' ερημάτων, να διασταθεί 'ουσημάτων' και δ) Σελίς 12, στίχος 27 (2α στήλη) άντι' φιλολογίας, να διασταθεί 'φιλοσοφίας'.